

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗΣ 277/2017
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
(Α΄ Τακτική Ολομέλεια)
Συνεδρίαση της 7^{ης} Δεκεμβρίου 2017

Σύνθεση:

Πρόεδρος: Μιχαήλ Απέσσος, Πρόεδρος ΝΣΚ.

Μέλη : Αλέξανδρος Καραγιάννης, Ανδρέας Χαρλαύτης, Βασιλική Δούσκα, Στέφανος Δέτσης, Αντιπρόεδροι ΝΣΚ, Θεόδωρος Ψυχογιός, Παναγιώτης Παναγιωτουνάκος, Ευγενία Βελώνη, Νίκη Μαριόλη, Ανδρέας Ανδρουλιδάκης, Στυλιανή Χαριτάκη, Δημήτριος Χανής, Νικόλαος Δασκαλαντωνάκης, Ευφροσύνη Μπερνικόλα, Κωνσταντίνος Κατσούλας, Κωνσταντίνος Κηπουρός, Αλέξανδρος Ροϊλός, Αδαμαντία Καπετανάκη, Αθηνά Αλεφάντη, Ελένη Πασαμιχάλη, Χριστίνα Διβάνη, Βασίλειος Καραγεώργος, Χρήστος Μητκίδης, Διονύσιος Χειμώνας και Βασιλική Παπαθεοδώρου, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους

Εισηγήτρια : Ελένη Πασαμιχάλη, Νομική Σύμβουλος του Κράτους

Αριθμός Ερωτήματος : Το υπ' αριθμ. πρωτ. Δ.ΕΙΣΠΡΞ. Ε. 1083411 ΕΞ 2017/26-5-2017 έγγραφο της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) / Γενικής Διεύθυνσης Φορολογικής Διοίκησης / Διεύθυνσης Εισπράξεων / Τμήματος Ε΄.

Ερώτημα: Ερωτάται:

1) α) Αν η διάταξη της παραγράφου 15 του άρθρου 27 του ν. 4384/2016, στην οποία ορίζεται, σχετικά με την εκκαθάριση αγροτικού συνεταιρισμού, ότι «*Κατά τα λοιπά για την εκκαθάριση εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις περί δικαστικής εκκαθαρίσεως κληρονομίας*», περιλαμβάνει και την απαγόρευση λήψης μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης εκ μέρους του Δημοσίου κατά αγροτικού συνεταιρισμού ή και άλλης μορφής συνεταιριστικής οργάνωσης που τέθηκε σε εκκαθάριση, σύμφωνα με τις διατάξεις του ίδιου νόμου. β) Σε περίπτωση καταφατικής

απάντησης, από πότε άρχεται η απαγόρευση λήψης των μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης εκ μέρους του Δημοσίου.

2) Αν η ίδια απάντηση ισχύει και για τα μέτρα που επιβλήθηκαν σε αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις που τέθηκαν σε εκκαθάριση με τις διατάξεις του προϊσχύσαντος νομοθετικού πλαισίου, στο οποίο όμως δεν υπήρχε ρητή παραπομπή στην αναλογική εφαρμογή των διατάξεων περί δικαστικής εκκαθάρισης κληρονομίας.

3) Αν η φορολογική διοίκηση υποχρεούται: α) να προβεί στη άρση των επιβληθεισών κατασχέσεων μετά την ανωτέρω απαγόρευση, β) σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, να άρει και νομίμως επιβληθείσες κατασχέσεις εις χείρας τρίτου πριν χωρήσει η απαγόρευση λήψης μέτρων, και γ) να άρει νομίμως επιβληθείσα – πριν την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης για λύση και εκκαθάριση αυτού - κατάσχεση σε ακίνητο του συνεταιρισμού, προκειμένου να ολοκληρωθούν οι ενέργειες του εκκαθαριστή για τη ρευστοποίηση της περιουσίας του αγροτικού συνεταιρισμού και να ευοδωθεί ο σκοπός της εκκαθάρισης.

4) α) Στην περίπτωση που κριθεί ότι η φορολογική διοίκηση υποχρεούται να άρει την κατάσχεση εις χείρας τρίτου, αν πρέπει να επιστραφούν τα αποδοθέντα από τον τρίτο ποσά και αν ναι προς ποιον δικαιούχο, τον οφειλέτη ή τον τρίτο, και β) αν θεωρηθεί ότι υπάρχει υποχρέωση επιστροφής, αν χωρεί συμψηφισμός στην εν λόγω περίπτωση και ποιο είναι το χρονικό σημείο συνάντησης των εκατέρωθεν απαιτήσεων.

Επί των ανωτέρω ερωτημάτων, επί των οποίων εκδόθηκε αρχικά η υπ' αριθ. 217/2017 γνωμοδότηση του Β' Τμήματος, η οποία παρέπεμψε στην Ολομέλεια λόγω σπουδαιότητας, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Α' Τακτική Ολομέλεια) γνωμοδότησε ως ακολούθως:

Ιστορικό:

Από το έγγραφο της ερωτώσας Υπηρεσίας και τα στοιχεία του φακέλου που το συνοδεύουν προκύπτουν τα εξής:

1. Στις 15-12-2016 κοινοποιήθηκε στη ΔΟΥ Αλεξανδρούπολης η από 25-11-2016 εξώδικη πρόσκληση –γνωστοποίηση των Π. Π. και Χρ. Φ. ως εκκαθαριστών του «Αγροτικού Συνεταιρισμού Ν. Ε.» και νομίμων εκπροσώπων αυτού, με τη οποία α) γνωστοποιήθηκε ότι ο συνεταιρισμός τέθηκε σε εκκαθάριση με την υπ' αριθμ. 2/2-10-2016 απόφαση της Γενικής Συνέλευσής του και ορίσθηκαν οι ίδιοι ως

εκκαθαριστές και β) κλήθηκε το Ελληνικό Δημόσιο να αναγγείλει τις απαιτήσεις του έναντι του συνεταιρισμού. Ενόψει των ανωτέρω η ΔΟΥ Αλεξανδρούπολης επέδωσε, στις 23-12-2016, την υπ' αριθ. 28/2016 αναγγελία χρεών του συνεταιρισμού. Την ίδια ημέρα (23-12-2016) κατατέθηκε στη ΔΟΥ Αλεξανδρούπολης η υπ' αριθ. πρωτ. 63312/2016 αίτηση - ενημέρωση των εκκαθαριστών του συνεταιρισμού, με την οποία ζητείται η ανάκληση όλων των κατασχέσεων εις χείρας τρίτου που έχουν επιβληθεί εις βάρος τούτου, κατ' επίκληση της παραγράφου 15 του άρθρου 27 του ν. 4384/2016, στην οποία ορίζεται ότι *«Κατά τα λοιπά για την εκκαθάριση εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις περί δικαστικής εκκαθάρισης κληρονομιάς»*, καθόσον, όπως αναφέρουν στην αίτησή τους, οποιαδήποτε πράξη ατομικής εκτέλεσης κατά της περιουσίας του αγροτικού συνεταιρισμού μετά τη θέση του σε εκκαθάριση είναι ακυρωτέα και ανίσχυρη και όποια πράξη εκτέλεσης έχει διενεργηθεί σε προγενέστερο της εκκαθάρισης στάδιο πρέπει να λήξει.

2. Κατόπιν τούτων, η ΔΟΥ Αλεξανδρούπολης απέστειλε προς την ερωτώσα Υπηρεσία το υπ' αριθ. 1978/18-1-2017 έγγραφό της, στο οποίο εκθέτει τα πραγματικά περιστατικά, καθώς και τα μέτρα αναγκαστικής εκτέλεσης, στα οποία έχει προβεί, ήτοι α) κατάσχεση ακινήτων του συνεταιρισμού και κατασχέσεις εις χείρας τρίτων, επιβληθείσες πριν τη λήψη της απόφασης της Γενικής Συνέλευσης για τη θέση του συνεταιρισμού σε εκκαθάριση, β) κατασχέσεις εις χείρας τρίτων επιβληθείσες μετά τη λήψη της παραπάνω απόφασης της Γενικής Συνέλευσης, και ερωτά αν, ενόψει του ισχύοντος νομοθετικού καθεστώτος (άρθρο 27 του ν. 4384/2016), πρέπει να προβεί σε άρση των επιβληθέντων μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης, ή σε απλή παύση αυτών, ή αν πρέπει να απέχει από ενέργειες συνέχισης. Σε περίπτωση δε καταφατικής απάντησης, η ΔΟΥ ερωτά προσέτι *«αν πρέπει να προχωρήσει σε άρση των μέτρων που επιβλήθηκαν από την απόφαση της Γ.Σ. για εκκαθάριση (2/02-10-2016) και εντεύθεν, ή σε άρση συνολικά όλων των μέτρων της αναγκαστικής εκτέλεσης, ανεξάρτητα από το εάν αυτά επιβλήθηκαν πριν η μετά την ημερομηνία της θέσης του συνεταιρισμού σε εκκαθάριση»*.

3. Στη συνέχεια η Υπηρεσία αναφέρει ότι αντίστοιχα ερωτήματα έχουν τεθεί και από άλλες ΔΟΥ, σε σχέση με τη τύχη των διασφαλιστικών μέτρων και των μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης σε βάρος αγροτικών συνεταιρισμών και ενώσεων αγροτικών συνεταιρισμών και ιδίως α) των υποθηκών και κατασχέσεων σε ακίνητα που επιβλήθηκαν πριν τη θέση σε εκκαθάριση των συνεταιριστικών οργανώσεων,

καθώς δεν προβλέπεται ρητά σχετική υποχρέωση του Δημοσίου για άρση τους, η ύπαρξή τους όμως, κατά τους εκκαθαριστές, εμποδίζει την ρευστοποίηση της περιουσίας και την ολοκλήρωση της εκκαθαριστικής διαδικασίας και για το λόγο αυτό ζητούν την άρση τους και β) των κατασχέσεων εις χείρας τρίτων, σε βάρος αγροτικών συνεταιρισμών και ενώσεων αγροτικών συνεταιρισμών που τέθηκαν σε εκκαθάριση με το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς και εξακολουθούν να βρίσκονται σε εκκαθάριση και οι οποίες επιβλήθηκαν πριν, αλλά και μετά την απόφαση της Γενικής Συνέλευσης για θέση αυτών σε εκκαθάριση, δεδομένου ότι σύμφωνα με την παράγραφο 18 του άρθρου 27 του άνω νόμου 4384/2016, οι διατάξεις του άρθρου 27 εφαρμόζονται και στους ΑΣ, ΕΑΣ, ΚΕΣΕ, ΚΑΣΟ και ΣΕ, που τελούν υπό εκκαθάριση κατά την έναρξη ισχύος του νόμου.

4. Περαιτέρω στο ερώτημα γίνεται αναφορά: α) στο προϊσχύσαν νομοθετικό καθεστώς (ν. 2810/2000), σχετικά με την τύχη των διασφαλιστικών μέτρων, όταν ετίθετο ο συνεταιρισμός σε εκκαθάριση, β) στις διατάξεις ειδικών νόμων που αναφέρονται σε διαδικασίες εκκαθάρισης περιουσίας, όπως το άρθρο 25 ν.3588/2007 (Πτωχευτικός Κώδικας), το άρθρο 14^α παρ. 20 του ν. 3429/2005 (ειδική εκκαθάριση δημοσίων επιχειρήσεων), το άρθρο 239 παρ 3 του ν. 4369/2016 (ασφαλιστική εκκαθάριση) κ.λπ., γ) στις διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί δικαστικής εκκαθάρισης κληρονομίας (άρθρα 1913-1922), δ) στις διατάξεις των άρθρων 30 (κατάσχεση εις χείρας τρίτου) και 83 (συμψηφισμός) του ΚΕΔΕ, ε) στις γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ 191/2014 (Ολομ), 185/2014, 241/2016 και 142/2013, οι οποίες εκδόθηκαν επί σχετικών θεμάτων και στ) σε σχετική με τα υποβληθέντα ερωτήματα νομολογία.

Νομοθετικό πλαίσιο

5. Στα άρθρα 1, 4, 18, 19, 20, 26, 27 και 50 του ν. 4384/2016 «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί» (Α'78), όπως ισχύουν, ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 1

«1. Αγροτικός Συνεταιρισμός, στο εξής ΑΣ, είναι αυτόνομη ένωση προσώπων η οποία συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει με την αμοιβαία βοήθεια και αλληλεγγύη των μελών της, τη συλλογική, οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή τους, μέσω μίας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης....

2. Ο ΑΣ είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου και έχει εμπορική ιδιότητα. Αναπτύσσει κάθε είδους δραστηριότητα για την επίτευξη των σκοπών του στο πλαίσιο του νόμου και του καταστατικού του3....

4. Για θέματα που δεν ρυθμίζονται από τον παρόντα νόμο εφαρμόζονται συμπληρωματικά οι διατάξεις του εμπορικού δικαίου και του αστικού κώδικα».

Άρθρο 4

«1. Για τη σύσταση ΑΣ απαιτείται η σύνταξη καταστατικού και η υπογραφή του από είκοσι (20) τουλάχιστον πρόσωπα, που συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις του άρθρου 6, καθώς και η καταχώριση του καταστατικού στο βιβλίο μητρώου αγροτικών συνεταιρισμών που τηρείται στο Ειρηνοδικείο της έδρας του ΑΣ. Από την καταχώριση αυτή, ο ΑΣ αποκτά νομική προσωπικότητα και εμπορική ιδιότητα.....»

Άρθρο 18

«Η εποπτεία επί των ΑΣ ασκείται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων δια της Διεύθυνσης Οικονομικών Ελέγχων και Επιθεώρησης, στο εξής αρμόδια αρχή.....»

Άρθρο 19

«Οι ΑΣ, οι κλαδικοί Εθνικοί ΑΣ και κλαδικοί ΑΣ του άρθρου 31... καταχωρίζονται στο Εθνικό Μητρώο Αγροτικών Συνεταιρισμών και άλλων συλλογικών φορέων, στο εξής μητρώο, το οποίο τηρείται από την αρμόδια αρχή και αποτελεί ψηφιακή βάση δεδομένων.

2. Με απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων συμπληρώνονται ή τροποποιούνται η μορφή, το περιεχόμενο, η διαδικασία καταγραφής σε αυτό, η τήρηση του μητρώου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό με το μητρώο θέμα.

3. Οι ΑΣ απαλλάσσονται από την υποχρέωση εγγραφής τους στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (ΓΕΜΗ), στο μητρώο Εμπόρων του ν. 3955/2011 και στα Εμπορικά Επιμελητήρια της περιφέρειάς τους.»

Άρθρο 20

«1. Οι ΑΣ υποχρεούνται να υποβάλλουν αίτηση καταχώρισης στο μητρώο του άρθρου 19. Η αίτησή τους υποβάλλεται μέσα σε ένα (1) μήνα από την ημερομηνία καταχώρισης στο βιβλίο μητρώου που τηρείται στο Ειρηνοδικείο, σύμφωνα με το άρθρο 4».

Άρθρο 26

«1. Ο ΑΣ λύεται : α) Αν έληξε ο χρόνος διάρκειάς του, που ορίζεται στο καταστατικό και δεν αποφασίσθηκε η παράτασή του από τη γενική συνέλευση, β) Με απόφαση της γενικής συνέλευσης, που λαμβάνεται με την απαρτία της παραγράφου 3 του άρθρου 13 και την πλειοψηφία της παραγράφου 2 του άρθρου 14...

4. Η λύση του ΑΣ και η απόφαση αναβίωσης της παραγράφου 3 κατατίθεται με φροντίδα του ΑΣ στο αρμόδιο Ειρηνοδικείο για την καταχώρισή της στα βιβλία μητρώου αγροτικών συνεταιρισμών και στην αρμόδια αρχή του άρθρου 18 για την καταχώρισή της στο μητρώο».

Άρθρο 27

«1. Τη λύση του ΑΣ ακολουθεί το στάδιο της εκκαθάρισης, με εξαίρεση την περίπτωση της λύσης του ΑΣ που επέρχεται από την κήρυξή του σε κατάσταση πτώχευσης.

2. Το νομικό πρόσωπο του ΑΣ που λύεται εξακολουθεί να υπάρχει και να λειτουργεί μέχρι το τέλος της εκκαθάρισης για τις ανάγκες της. Η γενική συνέλευση του ΑΣ διατηρεί τα δικαιώματά της κατά τη διάρκεια της εκκαθάρισης, λειτουργεί για τις ανάγκες της εκκαθάρισης και λαμβάνει αποφάσεις για οποιοδήποτε θέμα με την απαρτία των παραγράφων

3. Η εκκαθάριση διενεργείται από έναν (1) ή περισσότερους εκκαθαριστές που ορίζονται από τη Γενική Συνέλευση, εκτός αν το καταστατικό ορίζει διαφορετικά...

5. Οι εκκαθαριστές μέσα σε ένα (1) μήνα από την κοινοποίηση της απόφασης διορισμού τους δημοσιεύουν σε μία (1) ημερήσια Εφημερίδα πανελλαδικής κυκλοφορίας και σε μία (1) ημερήσια Εφημερίδα της Περιφερειακής Ενότητας της έδρας του Α.Σ., και αν δεν εκδίδεται τέτοια σε μία (1) περιοδική Εφημερίδα περίληψη της απόφασης που διατάσσει την εκκαθάριση και το διορισμό τους, καλούν τους πιστωτές να αναγγείλουν τις απαιτήσεις τους και κοινοποιούν πρόσκληση, σύμφωνα με την παράγραφο 6 του άρθρου 62 του ν.δ. 356/1974 (Α' 90). Οι εκκαθαριστές αποστέλλουν την απόφαση αυτή και στην αρμόδια αρχή για την καταχώρισή της στο μητρώο του άρθρου 19.

6. Οι εκκαθαριστές έχουν υποχρέωση να κάνουν απογραφή της περιουσίας του Α.Σ. που εκκαθαρίζεται και να συντάξουν ισολογισμό,

7. Οι εκκαθαριστές μπορούν να εκποιήσουν τα ακίνητα του Α.Σ. μετά την πάροδο (4) μηνών από τη λύση του. 8...

9. Απαιτήσεις πιστωτών κατά του υπό εκκαθάριση Α.Σ. παραγράφονται μετά την πάροδο τριών (3) ετών από την ημερομηνία της δημοσίευσης της παραγράφου 5.

10. Οι εκκαθαριστές υποχρεούνται να περατώνουν χωρίς καθυστέρηση τις εκκρεμείς υποθέσεις του Α.Σ., να μετατρέπουν σε χρέη τη συνεταιριστική περιουσία, να εξοφλούν τα χρέη του και να εισπράττουν τις απαιτήσεις του Α.Σ...

12. Από το προϊόν της εκκαθάρισης εξοφλούνται τα ληξιπρόθεσμα χρέη του Α.Σ. που εκκαθαρίζεται, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Οι προαιρετικές μερίδες εξοφλούνται μετά την ικανοποίηση των Τραπεζικών Ιδρυμάτων, του Ελληνικού Δημοσίου, των Ασφαλιστικών Ταμείων και των εργαζομένων. Ο Οργανισμός Διαχείρισης Ακινήτων Γαιών και Εξοπλισμών (ΟΔΙΑΓΕ) του άρθρου 41 διαθέτει το υπόλοιπο του ενεργητικού που απομένει σε άλλον ΑΣ ή για την υποστήριξη δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας.

15. Κατά τα λοιπά για την εκκαθάριση εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις περί δικαστικής εκκαθάρισης της κληρονομίας...

18. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και για τις εκκαθαρίσεις των ΑΣ, ΕΑΣ, ΚΕΣΕ, ΚΑΣΟ και ΣΕ που βρίσκονται σε εκκαθάριση κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου».

Άρθρο 50

«1. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου καταργούνται:

α) Ο ν. 2810/2000 (Α' 61), όπως ισχύει

η) Κάθε άλλη διάταξη, γενική ή ειδική, η οποία έρχεται σε αντίθεση ή ρυθμίζει διαφορετικά τα θέματα που ρυθμίζονται με τις διατάξεις του παρόντος νόμου».

6. Εξ άλλου, στα άρθρα 1913 έως 1918 και 1920 και στα άρθρα 440 και 441 του Αστικού Κώδικα ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 1913

«Το δικαστήριο της κληρονομίας, μπορεί, ύστερα από αίτηση οποιουδήποτε δανειστή της, να διατάξει την εκκαθάριση της κληρονομίας..»

Άρθρο 1914

«Από τη δημοσίευση της απόφασης που διατάζει την εκκαθάριση, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις της κληρονομίας, αποχωρίζονται αυτοδικαίως από την περιουσία του κληρονόμου και αποτελούν χωριστή ομάδα που διοικείται από τον εκκαθαριστή· κάθε εγγραφή υποθήκης, ή προσημείωσης, που έγινε στα κληρονομιαία με οποιονδήποτε τίτλο μετά το θάνατο του κληρονομούμενου, δεν παρέχει κανένα προνόμιο έναντι των δανειστών της κληρονομίας».

Άρθρο 1915

«Η απόφαση που διατάζει την εκκαθάριση διορίζει εκκαθαριστή της κληρονομίας....»

Άρθρο 1916

«Ο εκκαθαριστής μέσα σε ένα μήνα από την κοινοποίηση σ' αυτόν της απόφασης δημοσιεύει στον τύπο περίληψή της με πρόσκληση των δανειστών της κληρονομίας να αναγγείλουν τις απαιτήσεις τους και τα δικαιολογητικά τους στοιχεία....».

Άρθρο 1917

«Μέσα σε τέσσερις μήνες από την τελευταία δημοσίευση που γίνεται σύμφωνα με το προηγούμενο άρθρο, όποιος θεωρεί τον εαυτό του δανειστή της κληρονομίας οφείλει να αναγγείλει στον εκκαθαριστή την απαίτησή του με τα δικαιολογητικά στοιχεία ...».

Άρθρο 1918

«Ο εκκαθαριστής διοικεί την ομάδα της κληρονομίας... Έως το τέλος της απογραφής επαληθεύει τις υποχρεώσεις της κληρονομίας, εισπράττει τις απαιτήσεις και εκποιεί τα κινητά και ακίνητά της. Κάθε χρηματικό ποσό που εισπράττεται κατατίθεται εντόκως σε ασφαλή τράπεζα. Σε περίπτωση εκποίησης ακινήτων ή δημόσιων χρεογράφων ή μετοχών ή ομολογιών ανώνυμων εταιριών εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 1908».

Άρθρο 1920

«Αν από την απογραφή προκύπτει ότι το ενεργητικό της κληρονομίας δεν είναι αρκετό για την εξόφληση των υποχρεώσεών της, ο εκκαθαριστής έχει υποχρέωση, πριν εξοφλήσει οποιοδήποτε δανειστή, να ζητήσει από το δικαστήριο της κληρονομίας να ρυθμίσει τη σύμμετρη πληρωμή όλων των δανειστών, χωρίς να θίγονται τα προνόμια που αποκτήθηκαν κατά το νόμο ή οι υποθήκες που έχουν εγγραφεί και τα ενέχυρα που έχουν συσταθεί πριν από τον θάνατο του κληρονομούμενου...».

Άρθρο 440

«Ο συμψηφισμός επιφέρει απόσβεση των μεταξύ δύο προσώπων αμοιβαίων απαιτήσεων όσο καλύπτονται, αν είναι ομοειδείς κατά το αντικείμενο και ληξιπρόθεσμες».

Άρθρο 441

«Ο συμψηφισμός επέρχεται αν ο ένας τον επικαλεσθεί με δήλωση προς τον άλλον. Η πρόταση του συμψηφισμού επιφέρει απόσβεση των αμοιβαίων απαιτήσεων από τότε που συνυπήρξαν».

7. Περαιτέρω, στα άρθρα 30, 38 παρ.1 και 2, 62 παρ. 6 και 83 του ν.δ.356/1974 (ΚΕΔΕ), όπως ισχύουν, ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 30

«1. Η κατάσχεσις εις χείρας τρίτων των εις χείρας αυτών ευρισκομένων χρημάτων, καρπών και άλλων κινητών πραγμάτων του οφειλέτου του Δημοσίου ή των οφειλομένων εν γένει προς αυτό, ενεργείται υπό του Διευθυντού του Δημοσίου Ταμείου δια κατασχετηρίου εγγράφου μη κοινοποιουμένου εις τον οφειλέτην, περιέχοντος.....

3. Από της ημέρας κοινοποιήσεως του κατασχετηρίου εις τον τρίτον δεν δύναται ούτος να αποδώσει προς τον οφειλέτην του Δημοσίου τα κατασχεθέντα χρήματα ή πράγματα ουδέ δύναται να συμψηφίση προς ανταπαιτήσεις του μεταγενεστέρας της κατασχέσεως, της κατασχέσεως επιφερούσης τα αποτελέσματα αυτοδικαίως χωρούσης αναγκαστικής εκχωρήσεως.....».

Άρθρο 38

«1. Από της ημέρας της κατά τα άρθρα 36 και 37 του παρόντος νομοθετικού διατάγματος επιδόσεως εις τον οφειλέτην αντιγράφου της εκθέσεως κατασχέσεως στερείται ούτος του δικαιώματος της ελευθέρας διαθέσεως του κατασχεθέντος πράγματος, πάσα δε από της ημέρας ταύτης επιχειρηθείσα απαλλοτρίωσις ή ενεργηθείσα μεταγραφή ή εγγραφή δι' οιανδήποτε επιβάρυνσιν είναι αυτοδικαίως άκυρος έναντι του Δημοσίου.

2. Μετά την κατά το άρθρον 39 του παρόντος νομοθετικού διατάγματος εγγραφήν της κατασχέσεως του Δημοσίου εις το οικείον βιβλίον, η εγγραφή δι' οιανδήποτε επιβάρυνσιν είναι αυτοδικαίως άκυρος υπέρ του δημοσίου και ουχί υπέρ των τρίτων».

Άρθρο 62

«6. Ο εκκαθαριστής κάθε μορφής επιχείρησης και ο εκκαθαριστής κληρονομίας υποχρεούται εντός μηνός από την ανάληψη των καθηκόντων του να κοινοποιεί πρόσκληση για αναγγελία απαιτήσεων του Δημοσίου προς τον Υπουργό Οικονομίας και Οικονομικών και στον Διοικητή του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων».

Άρθρο 83

«1. Βέβαιη και εκκαθαρισμένη χρηματική απαίτηση του οφειλέτη κατά του Δημοσίου, η οποία αποδεικνύεται με τελεσίδικη δικαστική απόφαση ή δημόσιο έγγραφο, συμψηφίζεται με βεβαιωμένα χρέη αυτού προς το δημόσιο.

2. Ο συμψηφισμός προτείνεται με δήλωση του οφειλέτη που υποβάλλεται στη Δ.Ο.Υ., η οποία είναι αρμόδια για την είσπραξη του χρέους. Ο συμψηφισμός μπορεί να ενεργείται και αυτεπάγγελα, με πράξη του προϊσταμένου της ίδιας υπηρεσίας,

εφόσον από τα υπάρχοντα στοιχεία αποδεικνύεται η απαίτηση του οφειλέτη. Απαίτηση του Δημοσίου παραγεγραμμένη αντιτάσσεται σε συμψηφισμό για μια τριετία από τη συμπλήρωση της παραγραφής. Η δήλωση του οφειλέτη για συμψηφισμό της απαίτησης κατά του Δημοσίου ή το έγγραφο του προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. για αυτεπάγγελτο συμψηφισμό κοινοποιείται στην εκκαθαρίζουσα την απαίτηση υπηρεσία, η οποία υποχρεούται σε άμεση απόδοση του συμψηφισθέντος ποσού. 3...

4. Με το συμψηφισμό οι αμοιβαίες απαιτήσεις αποσβένονται από την ημερομηνία που συνυπήρξαν και κατά το μέρος που καλύπτονται, με την επιφύλαξη των άρθρων 89 και 94 του ν. 2362/1995 (ΦΕΚ Α' 247).

5. Αναστολή είτε του νομίμου τίτλου βεβαίωσης ή είσπραξης είτε της ταμειακής βεβαίωσης είτε των πράξεων διοικητικής εκτέλεσης, από το νόμο ή βάσει απόφασης δικαστηρίου ή διοικητικού οργάνου, δεν εμποδίζει τη διενέργεια του συμψηφισμού. 6...

7. Κατά τα λοιπά ισχύουν οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα».

Ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων

Από τις ανωτέρω διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς και σε συνδυασμό, συνάγονται τα εξής:

8. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί (ΑΣ) είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, τα οποία, ως αυτόνομες ενώσεις προσώπων, συγκροτούνται με βάση την αρχή της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, σύμφωνα με το άρθρο 12 του Συντάγματος, και δραστηριοποιούνται σε οποιονδήποτε τομέα της αγροτικής οικονομίας. Λειτουργούν, κυρίως, ως επιχειρήσεις που παράγουν και διαθέτουν στην αγορά προϊόντα και υπηρεσίες. Έχουν εμπορική ιδιότητα και αποτελούν ιστορικά τον κύριο κορμό της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα. Η κρατική εποπτεία επ' αυτών ασκείται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων δια της Διεύθυνσης Οικονομικών Ελέγχων και Επιθεώρησης (αρμόδια αρχή) και περιλαμβάνει κυρίως τον έλεγχο νομιμότητας, την τήρηση του μητρώου, την διαπίστωση της αλήθειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και γενικά των βιβλίων των ΑΣ, ως και την καταβολή των συνεταιριστικών μεριδίων. Ως εκ τούτου είναι πρόδηλο το δημόσιο συμφέρον για την εύρυθμη και νόμιμη λειτουργία των ΑΣ.

9. Το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς ίδρυσης και λειτουργίας των αγροτικών συνεταιρισμών, ήτοι ο ν. 2810/2000 (Α' 61), καταργήθηκε, με το άρθρο 50 του ν. 4384/2016 (Α' 78), από την έναρξη ισχύος του νόμου (ήτοι την 26^η-4-

2016, ημέρα δημοσίευσής του). Με τον ήδη ισχύοντα ν. 4384/2016 ενισχύεται το πλαίσιο κρατικής εποπτείας και ελέγχου επί των ΑΣ και ρυθμίζεται, πλην άλλων, και το θέμα της λύσης και εκκαθάρισης της περιουσίας αυτών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 26, παράγραφος 1, περίπτωση β' του άνω νόμου η λύση του ΑΣ επέρχεται και «με απόφαση της γενικής συνέλευσης, που λαμβάνεται με την απαρτία της παραγράφου 3 του άρθρου 13 (2/3 των εχόντων δικαίωμα ψήφου μελών) και την πλειοψηφία της παραγράφου 2 του άρθρου 14 (2/3 των παρόντων μελών)», δηλαδή με απόφαση της Γ.Σ., η οποία λαμβάνεται με αυξημένη απαρτία και πλειοψηφία. Η απόφαση αυτή καταχωρείται στο αντίστοιχο βιβλίο μητρώου του αρμόδιου κατά τόπο Ειρηνοδικείου και στο Εθνικό Μητρώο Αγροτικών Συνεταιρισμών του άρθρου 19 του νόμου (άρθρ. 26 παρ. 4). Την λύση του ΑΣ ακολουθεί η εκκαθάρισή του (άρθρο 27), κατά την διάρκεια της οποίας υφίσταται το νομικό πρόσωπο του ΑΣ και εξακολουθεί να λειτουργεί, μέχρι το τέλος της εκκαθάρισης, όπως και η Γενική Συνέλευση τούτου, μόνο όμως για τις ανάγκες αυτής. Η ίδια η Γενική Συνέλευση ορίζει και τους εκκαθαριστές (έναν ή περισσότερους), εκτός αν στο καταστατικό ορίζεται διαφορετικά. Οι εκκαθαριστές, μέσα σε ένα μήνα από την κοινοποίηση της απόφασης διορισμού τους, δημοσιεύουν (σε ημερήσια εφημερίδα πανελλαδικής κυκλοφορίας και ημερήσια εφημερίδα περιφερειακής ενότητας της έδρας του Α.Σ.), περίληψη της απόφασης που διατάσσει την εκκαθάριση και το διορισμό τους και συγχρόνως απευθύνουν πρόσκληση στους πιστωτές να αναγγείλουν τις απαιτήσεις τους, κατά τα οριζόμενα και στο άρθρ. 62 παρ 6 του ν.δ. 356/1974. Παράλληλα, η απόφαση περί λύσης και εκκαθάρισης του ΑΣ, περί του διορισμού τους και η πρόσκληση προς τους δανειστές αποστέλλονται και στην αρμόδια αρχή (τη Διεύθυνση Οικονομικών Ελέγχων και Επιθεώρησης του Υπουργείου Ανάπτυξης, κατ' άρθρο 18 του ν. 4384/2016), προκειμένου να καταχωρισθούν στο «Εθνικό Μητρώο Αγροτικών Συνεταιρισμών και άλλων συλλογικών φορέων», που τηρείται από την Υπηρεσία αυτή και αποτελεί ψηφιακή βάση δεδομένων (άρθρα 18 και 19 παρ.1 του άνω νόμου). Με τον τρόπο αυτόν διασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της διαφάνειας και η προστασία των τρίτων που συναλλάσσονται με τον ΑΣ, ενώ αν δεν τηρηθούν οι παραπάνω διατυπώσεις δημοσιότητας, σύμφωνα με τις γενικές αρχές που διέπουν την λειτουργία των νομικών προσώπων εν γένει, δεν μπορεί να αντιταχθεί, εκ μέρους του ΑΣ, έναντι των τρίτων, το γεγονός ότι βρίσκεται στο στάδιο της λύσης και εκκαθάρισης. Κατά τα λοιπά οι εκκαθαριστές του ΑΣ οφείλουν να προβούν σε

όλες τις νόμιμες ενέργειες (απογραφή, σύνταξη ισολογισμού, εκποίηση ακινήτων κ.ά.), για την ρευστοποίηση της συνεταιριστικής περιουσίας, την εξόφληση των χρεών του ΑΣ και είσπραξη των απαιτήσεών του, το υπόλοιπο δε, που απομένει μετά και την εξόφληση των προαιρετικών συνεταιριστικών μερίδων, διατίθεται σε άλλον ΑΣ ή για άλλον κοινωνικό σκοπό, κατά τα οριζόμενα στο καταστατικό και δεν διανέμεται στα μέλη (άρθρο 27 παρ. 12).

10. Εξ άλλου, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 15 του άρθρου 27 του ν. 4384/2016, σε όσα θέματα δεν ρυθμίζονται από το άρθρο αυτό, σχετικά με την εκκαθάριση της περιουσίας του ΑΣ, εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις περί δικαστικής εκκαθάρισης της κληρονομίας, ήτοι τα άρθρα 1913-1920 Α.Κ. Σημειώνεται, επίσης, ότι κατά την ρητή αναφορά της παραγράφου 18 του άρθρου 27 του άνω νόμου οι διατάξεις αυτού εφαρμόζονται, μεταξύ άλλων, και στους ΑΣ που βρίσκονταν σε στάδιο εκκαθάρισης κατά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού. Περαιτέρω, από τις διατάξεις των άρθρων 1913-1920 Α.Κ. συνάγεται ότι στο στάδιο της εκκαθάρισης η περιουσία του κληρονόμου αποχωρίζεται από τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της κληρονομίας, τυχόν εγγραφή υποθήκης ή προσημείωσης που έγινε στα κληρονομαία μετά το θάνατο του κληρονομούμενου δεν παρέχει κανένα προνόμιο στον πιστωτή και σε περίπτωση που από την απογραφή προκύπτει ότι το ενεργητικό της κληρονομίας δεν επαρκεί για την ικανοποίηση των δανειστών, ο εκκαθαριστής υποχρεούται να ζητήσει από το δικαστήριο της κληρονομίας να ρυθμίσει την σύμμετρη πληρωμή τούτων, με την επιφύλαξη να μη θιγούν τα εκ του νόμου προνόμια ή εκείνα που προέρχονται από τις νόμιμα εγγραφείσες υποθήκες ή τα ενέχυρα που είχαν εγγραφεί και συσταθεί πριν από τον θάνατο του κληρονομούμενου.

11. Είναι αληθές ότι στις προαναφερθείσες διατάξεις του ν. 4384/2016 (άρθρα 26 και 27) και του Αστικού Κώδικα (άρθρα 1913 - 1920) δεν υπάρχει ρητή αναφορά περί απαγόρευσης ή αναστολής εκτέλεσης των αναγκαστικών μέτρων και λοιπών ατομικών καταδιωκτικών μέτρων από τους δανειστές του ΑΣ, κατά τον χρόνο που αυτός βρίσκεται σε εκκαθάριση. Περαιτέρω, όμως, ο θεσμός της δικαστικής εκκαθάρισης της κληρονομίας, όπως η σχετική διαδικασία προσδιορίζεται στα άρθρα 1913-1922 ΑΚ, έχει ως σκοπό να προστατεύσει τους πιστωτές της κληρονομίας από αφερέγγυο κληρονόμο ή από τυχόν επικίνδυνη διαχείριση της κληρονομαίας περιουσίας, με απώτερο σκοπό την σύμμετρη ικανοποίηση όλων των πιστωτών, σε περίπτωση ανεπάρκειας της κληρονομίας, για

το λόγο δε αυτό ορίζεται, στο άρθρο 1914 ΑΚ, ότι από τη δημοσίευση της απόφασης που διατάσσει την εκκαθάριση, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις της κληρονομιάς αποχωρίζονται αυτοδικαίως από την περιουσία του κληρονόμου και για όσο χρόνο διαρκεί η εκκαθάριση δεν δύναται να γίνει αναγκαστική εκτέλεση στα κληρονομαία αντικείμενα από τους δανειστές της κληρονομιάς, ενώ σε περίπτωση που η αναγκαστική εκτέλεση άρχισε πριν από την εκκαθάριση, δεν είναι επιτρεπτή η συνέχισή της. Όπως έχει κριθεί νομολογιακά, εξαίρεση αποτελούν μόνο τα προνόμια που αποκτήθηκαν κατά το νόμο ή οι υποθήκες που έχουν εγγραφεί και τα ενέχυρα που έχουν συσταθεί πριν από τον θάνατο του κληρονομούμενου, περίπτωση κατά την οποία οι ενυπόθηκοι δανειστές μπορούν να αρχίσουν ή να συνεχίσουν εγκύτως αναγκαστική εκτέλεση στα κληρονομαία ακίνητα που ασφαρίζονται με υποθήκη ή ενέχυρο και κατά τη διάρκεια της εκκαθάρισης (Εφ.Δωδ. 189/2005).

Ο ανωτέρω περιγραφόμενος σκοπός της δικαστικής εκκαθάρισης της κληρονομιάς προσομοιάζει με εκείνον της εκκαθάρισης της περιουσίας του ΑΣ, για το λόγο τούτο, άλλωστε, ο ν. 4384/2016 παραπέμπει, στην περίπτωση αυτή, σε αναλογική εφαρμογή των διατάξεων της δικαστικής εκκαθάρισης της κληρονομιάς, ως θεσμού συλλογικής αναγκαστικής εκτέλεσης, έχοντας επίσης ως σκοπό την σύμμετρη ικανοποίηση των πιστωτών (όπως και στη δικαστική εκκαθάριση κληρονομιάς), κατά τούτο δε προσομοιάζει και με την πτώχευση, που αποτελεί επίσης θεσμό συλλογικής αναγκαστικής εκτέλεσης, κατά τον οποίο οι δανειστές του πτωχού από την δημοσίευση της απόφασης περί της κήρυξης αυτού σε πτώχευση στερούνται των ατομικών καταδιωκτικών μέτρων, πλην των ενυποθήκων και ενεχυρούχων εξ αυτών.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι από τον χρόνο της περιέλευσης του ΑΣ σε εκκαθάριση απαγορεύεται η λήψη μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης, πλην των ενεχυρούχων και ενυποθήκων δανειστών για ασφάλειες που έχουν συσταθεί πριν από την εκκαθάριση του ΑΣ (πρβλ. ΜονΠρωτΛαρ. 255, 231/2015). Οι δανειστές αυτοί διατηρούν την δυνατότητα λήψης μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης και προηγούνται έναντι των λοιπών εγχειρόγραφων δανειστών κατά το στάδιο της ικανοποίησης αυτών από το προϊόν της εκκαθάρισης, τούτο δε ισχύει, κατά τη ρητή πρόβλεψη του άρθρου 27 παρ. 18 του ν. 4384/2016, και για τις εκκαθαρίσεις των ΑΣ που έχουν αρχίσει πριν από την ισχύ του νόμου. Επομένως, οι αναγκαστικές κατασχέσεις, όπως και τα λοιπά μέτρα αναγκαστικής εκτέλεσης που έχουν

επιβληθεί πριν από την θέση του ΑΣ σε εκκαθάριση, είναι νόμιμες και έγκυρες, μη θιγόμενες από την θέση του ΑΣ σε καθεστώς εκκαθάρισης. Με την περιέλευση, πάντως, του ΑΣ σε εκκαθάριση τα ήδη επιβληθέντα αναγκαστικά μέτρα ηρεμούν και δεν είναι επιτρεπτή η συνέχιση της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης που στηρίζεται σε αυτά, διατηρούνται όμως οι έννομες συνέπειες που προκάλεσαν με την επιβολή τους, όπως λ.χ. η διακοπή της παραγραφής (ΝΣΚ 426/2000). Σημειώνεται, εξ άλλου, ότι προϋπόθεση για τα προαναφερόμενα αποτελεί η τήρηση, εκ μέρους των εκκαθαριστών του ΑΣ, των διατυπώσεων δημοσιότητας που ορίζει ο νόμος, τόσο για την λύση του ΑΣ, όσο και για τη περιέλευση αυτού σε εκκαθάριση (άρθρα 26 παρ. 4 και 27 παρ. 5 του ν. 4384/2016).

12. Σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΕΔΕ (ν.δ. 356/1974), το Δημόσιο μπορεί να προβεί, για την ικανοποίηση ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων του, μεταξύ των άλλων και σε κατάσχεση εις χείρας τρίτων, κινητών πραγμάτων του οφειλέτη του Δημοσίου (χρημάτων, καρπών κλπ), ως και σε αναγκαστική κατάσχεση ακινήτων του οφειλέτη ή εμπραγμάτου δικαιώματος αυτού επί ακινήτου (άρθρο 30). Στην αναγκαστική κατάσχεση εις χείρας τρίτου επέρχεται εκ του νόμου (ex lege) αναγκαστική εκχώρηση της κατασχεθείσας απαίτησης με την ολοκλήρωση της κατάσχεσης, δηλαδή την κοινοποίηση του κατασχετηρίου στον τρίτο, ήτοι η απαίτηση μεταβιβάζεται, άνευ ετέρου, από τον μέχρι τούδε δικαιούχο - καθού η εκτέλεση στον κατασχόντα. Συνεπώς το Δημόσιο καθίσταται, στην περίπτωση αυτή, εκδοχέας της κατασχεθείσας απαίτησης και ο τρίτος λογίζεται οφειλέτης του Δημοσίου (υπό την αναβλητική αίρεση της θετικής δήλωσης του τρίτου), οι δε έννομες συνέπειες της αναγκαστικής κατάσχεσης (ήτοι η απαγόρευση καταβολής του κατασχεμένου αντικειμένου από τον τρίτο στον οφειλέτη του Δημοσίου και η απαγόρευση συμψηφισμού απαιτήσεων του τρίτου προς ανταπαιτήσεις του οφειλέτη του Δημοσίου) επέρχονται αυτοδικαίως (ΝΣΚ 163/2017, 254/2016).

13. Εξ άλλου, με τις διατάξεις του άρθρου 83 του ΚΕΔΕ ρυθμίζεται το θέμα του συμψηφισμού απαιτήσεων οφειλετών του Δημοσίου με χρέη τους προς αυτό και προβλέπεται η δυνατότητα συμψηφισμού εκκαθαρισμένων απαιτήσεων των εν λόγω οφειλετών με οποιονδήποτε τρόπο και αν αποκτήθηκαν, εφόσον αποδεικνύονται με τελεσίδικες αποφάσεις ή δημόσια εγγραφή. Με τις ίδιες προϋποθέσεις επιτρέπει ο νόμος και τον συμψηφισμό απαιτήσεων κατά του Δημοσίου με χρέη αυτού προς το Δημόσιο που καταβάλλονται με ταυτόχρονη υποβολή δήλωσης φόρου ή άλλου εσόδου. Με την δήλωση συμψηφισμού

αποσβέννυνται, αναδρομικά, οι εκατέρωθεν απαιτήσεις, από τον χρόνο που αυτές συνυπήρξαν (ΑΠ 435/2015, ΣτΕ 2164/2009). Όπως έχει κριθεί, επιτρέπεται ο συμψηφισμός χρεών του οφειλέτη του Δημοσίου με απαιτήσεις του προς αυτό, ακόμη και αν τα χρέη του δεν έχουν βεβαιωθεί στο δημόσιο ταμείο, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρων 440-442 του ΑΚ, οι οποίες δεν απαιτούν να αποδεικνύεται, η προτεινόμενη προς συμψηφισμό ανταπαίτηση, με τελεσίδικη δικαστική απόφαση ή άλλο δημόσιο έγγραφο (ΑΠ 782/2014).

Περαιτέρω, κατά την ενώπιον της Ολομελείας συζήτηση μεταξύ των μελών αυτής επί της εφαρμογής των προπαρατεθεισών διατάξεων επί του α΄ σκέλους του τρίτου ερωτήματος διαμορφώθηκαν δύο (2) γνώμες:

14. Η γνώμη της **πλειοψηφίας**, που απαρτίσθηκε από τον Πρόεδρο του ΝΣΚ Μιχαήλ Απέσσο, τους Αντιπροέδρους Αλέξανδρο Καραγιάννη, Ανδρέα Χαρλαύτη, Βασιλική Δούσκα και Στέφανο Δέτση και τους Νομικούς Συμβούλους Θεόδωρο Ψυχογιού, Παναγιώτη Παναγιωτουνάκο, Ευγενία Βελώνη, Νίκη Μαριόλη, Ανδρέα Ανδρουλιδάκη, Στυλιανή Χαριτάκη, Δημήτριο Χανή, Νικόλαο Δασκαλαντωνάκη, Κωνσταντίνο Κατσούλα, Κωνσταντίνο Κηπουρό, Αλέξανδρο Ροϊλό, Αθηνά Αλεφάντη, Ελένη Πασαμιχάλη, Βασίλειο Καραγεώργο, Χρήστο Μητκίδη και Βασιλική Παπαθεοδώρου (ψηφοί είκοσι μία - 21), δέχθηκε τα εξής:

Κατά το σύστημα των ακυροτήτων που διέπει την διαδικασία της αναγκαστικής εκτέλεσης στον ΚΠολΔ και στην διοικητική εκτέλεση, ακόμη και στην περίπτωση που υφίστανται πλημμέλειες της εκτελεστικής διαδικασίας, οι πράξεις εκτέλεσης δεν καθίστανται αυτοδικαίως άκυρες, αλλά είναι δυνητικά ακυρώσιμες με διαπλαστική απόφαση, κατόπιν άσκησης ανακοπής σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 933 του ΚΠολΔ ή του άρθρου 217 του ΚΔΔ και εντός των προθεσμιών που ορίζουν αυτές. Αν δεν προσβληθούν μέσα στην νόμιμη προθεσμία, τότε παραμένουν τυπικά έγκυρες, λόγω όμως του γεγονότος ότι επιβλήθηκαν κατά τον χρόνο που ίσχυε η απαγόρευση λήψης μέτρων αναγκαστικής κατάσχεσης δεν επέρχονται οι κατά το ουσιαστικό δίκαιο συνέπειες αυτών και το Δημόσιο δεν δύναται να προβεί στην συνέχιση της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης, ούτε και στην ταμειακή βεβαίωση των κατασχεθεισών απαιτήσεων (στην περίπτωση της κατάσχεσης εις χείρας τρίτου). Περαιτέρω, όμως, έχει κριθεί ότι ο καθού η εκτέλεση δύναται να ασκήσει αναγνωριστική ή καταψηφιστική αγωγή (με την τακτική διαδικασία), λόγω παράνομης επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης, με σκοπό την θεμελίωση δικαιώματος αποζημίωσης. Στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο δύναται

να προβεί σε παρεμπόδιση κρίση ως προς την ακυρότητα πράξης εκτέλεσης, για την οποία δεν ασκήθηκε ανακοπή, χωρίς όμως κατά την διάρκεια της δίκης αυτής να αμφισβητηθεί το κύρος της αναγκαστικής εκτέλεσης (ΑΠ 819/2013, ΝΣΚ 114/2014). Συνεπώς, ναι μεν οι αναγκαστικές κατασχέσεις που έχουν επιβληθεί είτε σε ακίνητο του ΑΣ, είτε στα χέρια τρίτου (του οποίου οφειλέτης είναι ο ΑΣ), μετά την νομότυπη περιέλευση του ΑΣ σε καθεστώς εκκαθάρισης, ήτοι κατά το χρόνο που ίσχυε η απαγόρευση λήψης μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης, είναι ακυρώσιμες, πλην όμως, εν όψει του προεκτεθέντος σκοπού της εκκαθάρισης, της αρχής της χρηστής διοίκησης και προς αποφυγή κινδύνου δημιουργίας αποζημιωτικών αξιώσεων κατά του Δημοσίου, συντρέχει περίπτωση άρσης εκ μέρους της διοίκησης των αναγκαστικών κατασχέσεων που τυχόν έχουν επιβληθεί μετά την περιέλευση του ΑΣ σε εκκαθάριση (πρβλ. ΝΣΚ 241/2016, 191/2014). Σε περίπτωση που η φορολογική διοίκηση προβεί, κατά τα προαναφερόμενα, σε άρση των επιβληθεισών αναγκαστικών κατασχέσεων, όταν έχει επιβληθεί κατάσχεση εις χείρας τρίτου, τα τυχόν ήδη αποδοθέντα, συνεπεία θετικής δήλωσης του τρίτου, επιστρέφονται στον καθ' ού η εκτέλεση συνεταιρισμό, προκειμένου να τεθούν στη διάθεση του εκκαθαριστή και να συμπεριληφθούν στο προϊόν της εκκαθάρισης και για τις ανάγκες αυτής. Ζήτημα συμψηφισμού απαιτήσεων του Δημοσίου με τα (μετά την άρση των επιβληθεισών κατασχέσεων) επιστρεφόμενα στον καθού η κατάσχεση ποσά, δεν γεννάται, δεδομένου ότι η επιστροφή θα λάβει χώρα μετά τη θέση του συνεταιρισμού σε εκκαθάριση και στο πλαίσιο αποκατάστασης της νομιμότητας, πράξη από την οποία δεν μπορεί να ωφεληθεί το Δημόσιο με το συμψηφισμό αυτών τούτων των μη νομίμως κατασχεθεισών απαιτήσεων.

15. Η γνώμη της **μειοψηφίας**, που απαρτίσθηκε από τους Νομικούς Συμβούλους Ευφροσύνη Μπερνικόλα, Αδαμαντία Καπετανάκη, Χριστίνα Διβάνη και Διονύσιο Χειμώνα (ψηφοί τέσσερις - 4), δέχθηκε τα εξής:

Σύμφωνα με τα ανωτέρω ομοφώνως γενόμενα δεκτά και από την πλειοψηφήσασα γνώμη, οι πράξεις της εκτέλεσης (κοινής και διοικητικής) δεν είναι αυτοδίκαια άκυρες, αλλά ακυρώσιμες εκτός αν, λόγω του ελαττώματος, προβλέπεται από το νόμο τέτοια συνέπεια. Επομένως, ενόψει και των όσων ανωτέρω αναπτύχθηκαν (σκέψη 11), κάθε πράξη της εκτέλεσης ή συνέχισης αυτής που επιχειρείται από τους δανειστές του Α.Σ. κατά τη διάρκεια της εκκαθάρισης, μπορεί να αποκρουσθεί από τον εκκαθαριστή και εκείνον που έχει έννομο συμφέρον με την άσκηση της ανακοπής του άρθρου 933 ΚΠολΔ (πρβλ ΕφΔωδ

189/2005, ΕφΘεσ 2425/1993, 990/1993, ΜΠρωτΚερκ 442/2003 κ.α.). Στην προκειμένη περίπτωση, αν η κατάσχεση εις χείρας τρίτου, ή οποιαδήποτε άλλη τυχόν αναγκαστική κατάσχεση, έχει επιβληθεί μετά την περιέλευση του ΑΣ σε εκκαθάριση, δεν επιβλήθηκε νομίμως, εφόσον όμως δεν έχει ακυρωθεί με δικαστική απόφαση, κατόπιν άσκησης ανακοπής, η φορολογική διοίκηση δεν υποχρεούται να άρει την κατάσχεση και να επιστρέψει τα τυχόν αποδοθέντα από τον τρίτο ποσά, διότι αυτή έχει καταστεί απρόσβλητη και οι σχετικές διατάξεις του νόμου δεν προβλέπουν τέτοια συνέπεια. Ενόψει τούτων, στην περίπτωση αυτή δεν γεννάται ζήτημα επιστροφής των κατασχεθέντων και, προφανώς, ούτε ζήτημα συμψηφισμού.

16. Απάντηση

Κατ' ακολουθία των προεκτεθέντων, επί των τεθέντων ερωτημάτων το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Α' Τακτική Ολομέλεια) γνωμοδοτεί ως εξής:

Α. Επί του πρώτου ερωτήματος, ομόφωνα, α) ότι κατά τη διάρκεια εκκαθάρισης αγροτικού συνεταιρισμού, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 27 του ν. 4384/2016 δεν είναι επιτρεπτή η λήψη μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης εκ μέρους του Δημοσίου κατ' αυτού ή και άλλης μορφής συνεταιριστικής οργάνωσης που τέθηκε σε εκκαθάριση και β) ότι η απαγόρευση λήψης αναγκαστικών μέτρων εκ μέρους του Δημοσίου αρχίζει από την ημέρα που ολοκληρώθηκαν οι διατυπώσεις δημοσιότητας της θέσης του αγροτικού συνεταιρισμού σε λύση και εκκαθάριση, όπως αυτές ορίζονται στις διατάξεις των άρθρων 26 παρ. 4 και 27 παρ. 5 του ν. 4384/2016.

Β. Επί του δεύτερου ερωτήματος, ομόφωνα, ότι τα προαναφερόμενα ισχύουν και για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς που τέθηκαν σε εκκαθάριση με τις διατάξεις του προϊσχύσαντος νομοθετικού πλαισίου, σύμφωνα με τη ρητή περί τούτου πρόβλεψη του άρθρου 27 παρ. 18 του ν. 4384/2016.

Γ. Επί του α' σκέλους του τρίτου ερωτήματος, κατά πλειοψηφία, ότι συντρέχει περίπτωση άρσης εκ μέρους της φορολογικής διοίκησης των αναγκαστικών κατασχέσεων που επιβλήθηκαν μετά την περιέλευση του αγροτικού συνεταιρισμού σε καθεστώς εκκαθάρισης, επί του β' σκέλους, ομόφωνα, ότι η φορολογική διοίκηση δεν υποχρεούται να άρει κατασχέσεις εις χείρας τρίτου που επιβλήθηκαν πριν την περιέλευση του ΑΣ σε εκκαθάριση, καθόσον αυτές είναι νόμιμες και είχε ήδη επέλθει, εξ αυτών, ex lege αναγκαστική εκχώρηση προς το Δημόσιο της κατασχεμένης απαίτησης, και επί του γ' σκέλους, ομόφωνα, ότι σε περίπτωση που έχει επιβληθεί κατάσχεση σε ακίνητο του ΑΣ, πριν την απόφαση της Γενικής

Συνέλευσης, για την λύση και εκκαθάριση τούτου, αυτή είναι νόμιμη και δεν συντρέχει περίπτωση άρσης αυτής, πλην όμως, κατά το στάδιο της εκκαθάρισης, η κατάσχεση ηρεμεί και δεν δύναται να συνεχισθεί η διοικητική εκτέλεση με βάση αυτήν.

Δ. Επί του τέταρτου ερωτήματος, ομόφωνα, εν όψει της διαμορφωθείσας πλειοψηφίας επί του α' σκέλους του τρίτου ερωτήματος, α) ότι αν η κατάσχεση εις χείρας τρίτου επιβλήθηκε μετά την περιέλευση του αγροτικού συνεταιρισμού σε εκκαθάριση, συντρέχει περίπτωσης άρσης αυτής από την φορολογική διοίκηση και τα τυχόν αποδοθέντα από τον τρίτο ποσά αποδίδονται στο δικαιούχο ΑΣ, για να συμπεριληφθούν στο προϊόν της εκκαθάρισης και για τις ανάγκες αυτής και β) ότι, στην περίπτωση αυτή δεν τίθεται θέμα συμψηφισμού των εκατέρωθεν απαιτήσεων.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ
Αθήνα 18-12-2017
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΑΠΕΣΣΟΣ
Πρόεδρος του Ν.Σ.Κ.

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ

ΕΛΕΝΗ ΠΑΣΑΜΙΧΑΛΗ
Νομική Σύμβουλος του Κράτους